

Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Görüşleri

“Perspectives of Pre-Service Physical Education Teachers on the Participation of Individuals with Special Needs in Sports Activities”

Büşra ERUL¹ & Mustafa CEYLAN²

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Tarihçe

Geliş Tarihi: 16 Ekim 2025
Kabul Tarihi: 27 Aralık 2025
Yayın Tarihi: 31 Aralık 2025

DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/anatoliar.98>

Yazarlarla İletişim

1- (Sorumlu Yazar) Artvin Çoruh Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Artvin, TÜRKİYE.
e mail: b.erul@artvin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9137-1736>

2- Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Artvin, TÜRKİYE.
e mail: mceylan@artvin.edu.tr
<https://orcid.org/0009-0005-7579-0005>

Yazar Katkıları

Tüm yazarlar çalışmanın konseptine ve tasarımına katkıda bulunmuştur.

Finansman

Bu çalışma özel bir mali destek almamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Şeffaflık

Yazarlar, çalışmada hiçbir hayati özelliğin ihmal edilmediğini, dürüst, doğru ve şeffaf bir anlatım ile raporlaştırdığını ve herhangi bir tutarsızlık olmadığını beyan etmişlerdir.

Etik

Bu çalışmada bilimsel etik kriterlerine uyulmuştur.

Referans Gösterimi

Erul, B., & Ceylan, M. (2025). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Görüşleri, *Anatolia Sport Research*, 6(3), 14-26.

Copyright © 2025 by Anatolia Sport Research

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının, özel gereksinimli öğrencilerin sportif etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubu, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, araştırma grubu, Artvin Çoruh Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören “Engelleri Sporla Aşıyoruz” projesinde gönüllü olarak özel gereksinimli öğrencilere rehberlik eden 10 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan form çerçevesinde katılımcılar ile yüz yüze ve birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Bulgular: Çalışma bulgularına göre; üç ana tema, dokuz alt tema, alt temalara ilişkin 22 kategori elde edilmiştir. Özel gereksinimli öğrencilerin gelişim alanları temasında en çok motor gelişim ardından sosyalleşme ile ilgili kodlar oluşurken, öğretmen adaylarının gelişim alanları temasında mesleki yeterlilik ve psikolojik gelişim alt teması belirlenmiştir. Gelişime açık alanlar ana temasında ise daha fazla zaman gerekliliği en çok belirtilen görüş olmuştur.

Sonuç: Sonuç olarak uygulanan sportif faaliyetlerin hem özel gereksinimli öğrencilerin hem de öğretmen adaylarının gelişimlerine pozitif yönde katkı sağladığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor, Özel Eğitim, Özel Gereksinimli Birey.

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to examine the views of physical education and sports teacher candidates regarding the sports activities of students with special needs.

Material and Method: A phenomenological design, one of the qualitative research methods, was employed in the study. The sample group of the study was determined using criterion sampling, one of the purposive sampling methods. Accordingly, the research group consisted of 10 teacher candidates studying at the School of Physical Education and Sports at Artvin Çoruh University, who voluntarily acted as mentors for students with special needs within the scope of the project titled “Overcoming Barriers Through Sports.” A semi-structured interview form was used as the data collection tool. Based on this form, face-to-face and one-on-one interviews were conducted with the participants. The collected data were analyzed through content analysis.

Results: According to the study findings, three main themes, nine sub-themes, and 22 categories related to the sub-themes were identified. Within the theme of developmental domains of students with special needs, codes related primarily to motor development were most frequent, followed by those associated with socialization. In the theme concerning the developmental domains of pre-service teachers, the sub-themes of professional competence and psychological development emerged. Regarding the main theme of areas open to development, the need for more time was the most frequently expressed view.

Conclusion: As a result, it can be stated that the implemented sports activities contributed positively to the development of both the students with special needs and the teacher candidates.

Keywords: Physical Education and Sports, Special Education, Students With Special Needs.

GİRİŞ

Hareket etme, insan vücudunun sağlıklı ve fit kalmasını sağlarken durağan bir yaşam tarzı, insanoğlunun yaratılışına aykırıdır (Orhan, 2019). Her bireyin hareket etme ihtiyacı çocukluk döneminde diğer gelişim dönemlerine göre daha fazla olduğu bilinmektedir. Bu ihtiyacın temel sebebi çocukluk döneminde büyüme hormonlarının daha fazla çalışmasıdır. Büyüme ile birlikte gelişim bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç farklı alanda gerçekleşir. Hareket ile desteklenen ilk gelişim alanı psikomotor gelişimdir. Psikomotor gelişim yaşam boyunca devam eden, motor becerilerde (kuvvet, esneklik, dayanıklılık vb.) meydana gelen değişimleri inceleyen süreci ifade etmektedir (Demirci, 2009). Psikomotor gelişim çocukluk döneminde en hızlı düzeyde gözlemlenirken ileriki yaşlarda artış hızı giderek azalan bir şekilde devam etmektedir (Orhan ve Ayan, 2018). Hareket en çok psikomotor gelişimi desteklerken, bilinçli hareket eğitimi diğer gelişim alanlarını da destekleyen bir yapıya sahiptir. Beden eğitimi dersi bu yapıyı en çok destekleyecek dersler arasındadır. Fakat örgün eğitim programlarında ortaöğretim ve lise düzeyinde beden eğitimi ve spor dersleri olsa da ilköğretim düzeyinde MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) ve GSB (Gençlik Spor Bakanlığı) ortak yürüttükleri “İlkokullarda Spor Dalı Eğitimi” adı altında 2022 yılında başlatılan proje dışında henüz beden eğitimi dersleri alan uzmanları tarafından yapılmamaktadır (MEB, 2022). Projede ise şu anda yalnızca pilot illerde 4. sınıf düzeyine eğitim verilmektedir. Bu durum hem tipik gelişim gösteren hem de özel gereksinimli öğrencilerin spor faaliyetleri ile geç tanışmasına neden olmaktadır.

Özel gereksinimli birey, doğum öncesi ve sonrasında yaşanan bazı olumsuzluklardan dolayı, akranları gibi rahat bir şekilde yaşamlarına devam edebilmek adına yaşadığı toplumda bazı önlem, yardım ve desteğe ihtiyaç duyabilen, gelişim özellikleri açısından önde veya geride kalarak akranlarından farklı olan kişilerdir (Diken ve Sucuoğlu, 1999; Şahin, 2022). Kapsayıcı eğitim çerçevesinde özel gereksinimli öğrenciler hayatın her alanında olduğu gibi eğitim yaşantılarında da normal gelişim gösteren akranlarıyla beraber yer almaktadırlar. Özel gereksinimli öğrenciler normal gelişim gösteren akranlarına göre içsel ve dışsal olarak farklı deneyimler yaşamaktadırlar. Yaşamlarının birçok evresinde kendilerine zorluk yaratan bu deneyimlerden bazıları; aşırı rekabetçilik, mükemmeliyetçilik, düşük benlik algısı, kendini aşırı eleştirme, özgüven eksikliği, sosyal izolasyon ve kaygıdır. Buradan hareketle yapılan araştırmalarda, özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha fazla duyuşsal ve psikolojik sorunla karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir (Bailey, 2007; Neihart vd., 2002; Rimm, 2002). Araştırmalarda sportif faaliyetlerin, özel gereksinimli bireylerin fiziksel, duyuşsal ve psikolojik alanlarda istenmeyen davranışlarını olumlu yönde değiştirdiği, bunun yanı sıra özgüven ve gelişim aşamalarında etkili bir rehabilitasyon aracı olduğu ve bu çocukların kendine olan inancını artırarak, öz güvenini artırdığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçları elde eden bu çalışmalardan zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılmalarının sosyal, duygusal, zihinsel ve fiziksel becerilerine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda başta fiziksel gelişimleri olmak üzere diğer tüm gelişim alanlarına da pozitif yönde katkılar sağladığı görülmüştür. (Gür, 2001; İlhan, 2008; İlhan ve Esentürk, 2014; Kardaş vd., 2017; Kınalı, 2003).

Özel gereksinimli öğrenciler sağlıklı ve aktif bir hayat düzeni için edinilmesi gereken bilgi, beceri ve tutumları tek başlarına gerçekleştiremezler. Burada ancak uzmanlar yardımıyla öğrenme süreci boyunca destek alarak mümkün olabilmektedir (Reindal, 2010). TÜİK son yapmış olduğu istatistik verilerine göre, Türkiye’de nüfusun %6,9’unu özel gereksinimli bireyler oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). Bu bireylerin eğitim süreçlerinde, beden eğitimi öğretmenine ve dersine daha fazla ihtiyaç duymaktadır (Konar ve Yıldırım, 2012). Özel gereksinimli öğrencilere özgü hazırlanmış eğitim programları kapsamında beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin daha fazla yer alması gerekmektedir (İlhan, 2008). Ayrıca bu faaliyetlerin özel gereksinimli öğrenciler üzerinde uzmanlaşmış alandaki öğretmenlerle desteklenmesi de gerekmektedir.

Yapılan çalışmaların ortak özellikleri katılımcıların genellikle özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynleri olmasıdır, bu çalışmada ise daha az rastlanan, özel gereksinimli öğrencilerde çalışacak olan beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının görüşleri alınmıştır. Bu çalışma özel gereksinimli öğrencileri sportif etkinlikleri beden eğitimi öğretmen adayları aracılığıyla gerçekleştirmelerini içeren bir projenin çıktılarında biri olarak yürütülmüştür. Çalışmanın amacı özel gereksinimli öğrencilerin ve öğretmen adaylarının yürütülen etkinliklerin her iki grupta da ortaya çıkardığı etkilere ilişkin görüşlerinin öğretmen adayları aracılığıyla incelenmesidir.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın Deseni

Beden eğitimi öğretmenliği programında eğitim alan öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilerle yürütmüş oldukları etkinliklere ilişkin görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Patton (2014), nitel araştırma yöntemlerinin bir olguyu ya da durumu detaylı olarak incelemeye olanak sağlayan en etkili yöntem olarak nitelendirmektedir. Bu çalışmada da öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilerle olan deneyimlerine ilişkin duygu ve düşünceleri detaylı olarak incelenmiştir. Araştırma fenomenolojik (olgu bilim) desende planlanmıştır Olgu bilim, bireylerin yaşamış deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi ve yaşanan çevrenin anlamlandırılması olarak tanımlanmaktadır (Creswell., 2013; Bu araştırma kapsamında da özel gereksinimli bireylerin fiziksel aktiviteye katılım sonucunda nasıl etkilendikleri, öğretmen adayları perspektifinden anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmada katılımcı grubun seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnek kullanılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının belirlenmesinde araştırmacılar tarafından oluşturulan ölçütler kullanılmıştır. Katılımcıların sağlaması gereken özellikler;

Bu kapsamda belirlenen ölçütler şunlardır:

1. Araştırmanın yürütüldüğü üniversitede beden eğitimi öğretmenliği programı öğrencisi olmak,
2. Daha önceden özel gereksinimli bireylerle çalışmamış olmak
3. Özel gereksinimli öğrencilerle yürütülen projede yer alan etkinliklere en az 12 oturum katılmış olmak.

Belirlenen ölçütler doğrultusunda 10 öğretmen adayından aydınlatılmış onam formu alınarak çalışma yürütülmüştür. Katılımcıların isimleri kullanılmamış, her katılımcıya Öğretmen Adayı (ÖA) şeklinde kodlar verilmiştir. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1' de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Kodlar	Cinsiyet	Yaş	Sınıf Düzeyi
ÖA-1	Kadın	21	3
ÖA-2	Kadın	21	3
ÖA-3	Erkek	19	2
ÖA-4	Kadın	18	1
ÖA-5	Kadın	20	3
ÖA-6	Erkek	22	4
ÖA-7	Kadın	21	4
ÖA-8	Erkek	22	4
ÖA-9	Kadın	20	4
ÖA-10	Erkek	24	4

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda katılımcıların durumlara ilişkin görüşlerini açık ve net bir biçimde belirtebilmeleri için birincil veri üretme tekniklerinden en sık kullanılanı yarı yapılandırılmış görüşmelerdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2014). Araştırmacılar tarafından literatürdeki çalışmalar incelenmiş ve araştırılması düşünülen konular belirlenmiştir. Araştırılması düşünülen konulara ilişkin yarı yapılandırılmış sorular ve katılımcılara ait demografik bilgileri içeren sorular oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu katılımcılara seçeneklere bağlı kalmadan yanıt verebilme ve böylece araştırılacak konunun detayına inebilme olanağı sunmaktadır (Büyüköztürk vd., 2014). Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının oluşturulmasının ardından bir beden eğitimi, bir özel eğitim ve bir Türkçe eğitimi alan uzmanından görüş alarak görüşme formuna son hali verilmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme sorularından bazıları aşağıda yer almaktadır:

- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerle yürüttüğünüz etkinliklerin, bu öğrencilerin motor gelişimleri üzerindeki etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerle yürüttüğünüz etkinliklerin, bu öğrencilerin sosyalleşmeleri üzerindeki etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerle yürüttüğünüz etkinliklerin, bu öğrencilerin bilişsel gelişimleri üzerindeki etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Verilerin Toplanması

Çalışmada araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce katılımcılara çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, isimlerinin herhangi bir yerde kullanılmayacağı taahhüt edilmiş, ses kayıtlarının alınacağı belirtilmiş ve aydınlatılmış onam formları imzalatılmıştır. Araştırmanın verileri toplama sürecinde, proje sonunda gönüllü öğrenciler ile yüz yüze ve bire bir olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme sessiz bir ortamda gerçekleştirilmiş olup yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanmasının ardından ses kayıtları deşifre edilmiş ve 27 sayfa döküm elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma verileri iki ayrı araştırmacı tarafından bağımsız olarak deşifre edilmiştir. Bu süreçte yapılan işlemler aşağıda sunulmaktadır.

1. Verilerin kodlanması
2. Alt temaların oluşturulması
3. Temaların belirlenmesi
4. Bulguların yorumlanması

Araştırmanın İnanırlılığı, Aktarılabirliği, Tutarlılığı ve Teyit Edilebilirliği

Araştırmanın güvenilirliğini nicel araştırmalarda çalışmanın geçerliği ve güvenilirliği kavramları kullanılarak verilirken, nitel araştırmalarda ise bunların yerine inandırıcılık kavramı kullanılmaktadır (Başkale, 2016; Houser, 2015; Merriam, 2013). Guba ve Lincoln (1982) inandırıcılık için kriterleri inanılabilirlik, güvenilebilirlik (tutarlılık), onaylanabilirlik (teyit edebilirlik) ve aktarılabirlik olmak üzere dört ana başlık altında toplamıştır. İnanılabilirlik kriteri çalışmayı yürüten araştırmacının önyargılı olmasını engellemek amacıyla araştırmacı ve katılımcıların uzun süreli vakit geçirmesini belirtmektedir. Bu

çalışmada verileri toplayan birinci araştırmacı katılımcıların derslerine giren ve çalışmanın yürütüldüğü projede uzun süre onlarla vakit geçiren biridir. Diğer yandan bir beden eğitimi, bir özel eğitim ve bir Türkçe eğitimi alan uzmanından görüş alınarak araştırma yapılandırılmıştır. Aktarılabirlik için, veri toplama süreçleri ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Tutarlılık için, verilen analizinde iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlamalar yapılmış ve yapılan kodlamalar karşılaştırılmıştır. Teyit edilebilirlik için ise, araştırma sürecinde gerçekleştirilen tüm işlemler (görüşme transkriptleri vb) kayıt altına alınmıştır.

BULGULAR

Bu çalışma beden eğitimi öğretmen adaylarının bir proje kapsamında özel gereksinimli öğrencilerle yaşamış oldukları deneyimi incelemek amacıyla yürütülmüştür. Bu amaca ilişkin 10 beden eğitimi öğretmen adayı ile yarı yapılandırılmış form aracılığı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden üretilen verilerin analizi betimsel içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Araştırmanın bulguları üç ana tema (özel gereksinimli öğrencilerin gelişim alanları, öğretmen adaylarının gelişim alanları ve gelişime açık alanlar), dokuz alt tema ve alt temalara ilişkin 22 kategoriden oluşmaktadır. Katılımcılara ÖA1 ile ÖA10 arasında harf ve rakamlardan oluşan kodlar verilmiş ve bulguların sunumunda yapılan doğrudan alıntılarda bu kodlar kullanılmıştır. Bulgular ana temaların isimlerinden oluşan başlıklar halinde sunulmaktadır.

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Gelişim Alanları

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Gelişim Alanları ana teması içinde altı alt tema ve alt temalara ilişkin 13 kategori yer almaktadır. Tablo 2’de tema, alt temalar ve kategorilere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Gelişim Alanları Teması

Tema	Alt Tema	Kategori	Frekans
Özel Gereksinimli Öğrencilerin Gelişim Alanları	Motor Gelişim	Yeni hareketler	9
		Dikkat becerileri	7
		Kas Becerileri	6
	Sosyalleşme	Akranlarla	7
		Eğitmenlerle	9
		Küçük grup etkinlikleri	5
	Bilişsel Gelişim	Eşleme becerisi	7
		Komut alma	6
		Sayı sayma	4
	İletişim Becerileri	Dans etme, şarkı söyleme	3
		Çekingenlik	9
		İletişim başlatma	6
	Özgüven	Kendini ifade etme becerileri	5
Bireysel aktiviteler		8	
Başarı hissi		6	
Ruh Sağlığı	Rekabet	5	
	Yalnız olmamaları	7	
	Farklı deneyimler	6	
	Mutluluk	4	

Özel gereksinimli öğrencilerin gelişim alanları temasında; motor gelişime ilişkin görüşlerde beden eğitimi öğretmen adayları yürütülen fiziksel etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilerin yeni hareketler öğrenmelerini sağladığını, dikkat ve büyük-küçük kas becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Yeni hareketler kategorisinde, dokuz öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin yeni hareketler öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 9: “ilk geldiklerinde hareketleri yapamıyorlardı çünkü daha önce hiç denememişlerdi. Etkinliğin sonunda tüm öğrenciler istenilen

hareketleri öğrendiler.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Dikkat becerileri kategorisinde, yapılan görüşmelerde öğretmen adaylarından yedisi özel gereksinimli öğrencilerin dikkat becerilerinin ve sürelerinin arttığını vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 5: “Dikkat becerileri çok gelişti. Başlarda dikkatleri çok dağınıktı. Aynadan kendilerine baktıklarında dikkatleri dağılıyordu ve sadece kendilerine bakıyorlardı. Sonradan dikkatlerini yapacakları etkinliğe toplamayı başardık.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Kas becerileri kategorisinde, altı öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin büyük ve küçük kas becerilerinin yürütülen etkinlikler neticesinde arttığını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 3: “Öğrencilerle birlikte gerek küçük kas becerileri gerekse de büyük kas becerileri konusunda çeşitli aktivitelerde bulduk. Tenis toplarının taşınması, halkalardan geçilmesi gibi.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Sosyalleşmeye ilişkin görüşlerde, yürütülen fiziksel etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilerin eğitimcilerle ve akranlarla etkileşimlerinin artmasına ve küçük grup etkinliklerine katılım sağlanmasına katkı sağladığı öğretmen adayları tarafından belirtilmiştir. Eğitimciler kategorisinde, dokuz öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin eğitimcilerle iletişim kurma becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 7: “Öğretmenleri ile iletişimleri ilerledi. İlk zamanlara göre çok fazla gelişti. Gelip bizlerle konuşmaları soru sormaları çok etkili olduğunu söyleyebilirim.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Akranlar kategorisinde, öğretmen adaylarından yedisi özel gereksinimli öğrencilerin akranlarıyla olan sosyalleşme çabalarının arttığını vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 6: “öğrenciler iletişim kurma çabası içerisine girmeye başladılar, bazıları başlarda kurmuyordu. Bir süre sonra birbirlerinin isimlerini söylemeye başladılar bence bu gayet iyiydi.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Küçük grup etkinlikleri kategorisinde, beş öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin küçük grup etkinliklerine katılma isteklerinin arttığını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 2: “çocuklar buraya geldiklerinde arkadaşlarıyla grup olarak geldiler ve burada sırayla arkadaşlarını tebrik etmeyi öğrettik, parkurlarda birbirlerini beklemelerini öğrettik, grup arkadaşlarını desteklemelerini öğrettik.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Bilişsel gelişime ilişkin görüşlerde, fiziksel etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilerin bilişsel becerilerinden eşleme, komut alma, sayı sayma ve şarkı söylemeye katkı sağladığı belirtilmiştir. Eşleme kategorisinde, yedi öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin eşleme becerilerinin geliştiğini vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 4: “İlk başlarda sarı rengi bilmeyen öğrenciler sarı rengini öğrendi. Renkleri karıştıranlar oluyordu başlarda, süreçte tekrar tekrar gösterdiğimizde artık kendileri renkleri eşlemeye başladılar.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Komut almada, altı öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin kendilerine verilen komutları algılama düzeylerinde artış olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 9: “çocuklar ilk başlarda söylediklerimizi anlamıyorlardı bu yüzden gösteriyorduk ama sonradan söylediklerimizi anlamaya ve yapmaya başladılar.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Sayı sayma kategorisinde, dört öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin sayı sayma becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 6: “Sayı saymada B... adında bir öğrencim ilk 5’e kadar sayabiliyordu, ben onunla 10’a, 15’e kadar saymayı öğrettim.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Şarkı söyleme kategorisinde, üç öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin şarkı söyleyebilme becerilerinde gelişme olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 5: “Bizim şarkılarımız vardı genelde bu bireylerde şarkı sözlerini öğrenmek zor olabiliyor, biz aynı şarkıları sık tekrar eden sözleri zamanla öğrenip söylediklerini gördük.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

İletişim becerilerine ilişkin görüşlerde, öğretmen adayları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde fiziksel etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilerin iletişim becerilerinden çekingenliklerini yenmelerine, iletişim başlatmalarına ve kendilerini ifade etme becerilerinin gelişimine katkı sağladığı belirtilmiştir. Çekingenlik kategorisinde, dokuz öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin çekingen tavırlar sergilemekten vazgeçtiklerini vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 6: “İlk başlarda çok çekingenlerdi, hocalarla iletişim kurmuyorlardı, daha sonra alıştıkça şakalaşmaya dahi başladılar.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. İletişim başlatma kategorisinde, altı öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin iletişim başlatmada daha istekli olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen

adaylarından ÖA 10: “İlk başlarda öğrenciler hiç konuşmuyorlardı, sorularımıza yanıt vermiyorlardı. Ama etkinliklerin son haftasında; ayrılırken haftaya görüşürüz, “hocam gelecek ders birlikte etkinlik yapalım” gibi iletişimlerimizde gelişmeler oldu.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Kendini ifade etme kategorisinde, beş öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin kendini ifade etme becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 8: “İletişim anlamında da baya ilerlediklerini düşünüyorum. Kendilerini daha rahat anlattılar bize, bazı etkinliklerde iyi olmadıklarını söylediler. Sonra günlük iyiyim, süperim gibi şeyler söylediler. En çok etkinin bu alanda olduğunu düşünüyorum.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

Özgüvene ilişkin görüşlerde, yürütülen fiziksel etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilerin bireysel aktiviteleri tercih etmelerine, başarı hissini tatmalarına ve rekabete girmeye kendilerini hazır hissetmelerine katkı sağladığı beden eğitimi öğretmen adayları tarafından belirtilmiştir. Bireysel aktiviteler kategorisinde, sekiz öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin etkinliklerde zaman içerisinde aktiviteleri yardım almadan bireysel olarak yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 7: “Biraz çekingenlerdi başta, daha sonra biz gösterdiğimizde yapabilir miyiz gibi korkuları vardı. İşin içerisine dahil ettiğimizde ve yardım ettiğimizde bir özgüven oldu “tek yapabilir miyim?” gibi sorular sormaya başladılar.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Başarı hissi kategorisinde, altı öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin etkinlikleri tamamladıklarında başarılı olduklarını düşündüklerini ve tekrar yapma isteği duyduklarını vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 1: “Başta oyun oynamak istemiyorlardı. “Ben yapamam ki” diyordu çoğu, ama daha sonra biz onları motive ettik. Beraber yaptık yapabildiklerini gördüler ve çok mutlu oldular.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Rekabet kategorisinde ise, beş öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin kendilerini olan özgüvenlerinin arttığını ve akranlarıyla rekabete girmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 3: “Sonra yapabildiklerini görünce kendilerine güvenleri artıyor ve özgüvenlerinde gelişme olmuştu. “Hadi biz birinci olacağız” gibi.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

Ruh Sağlığına İlişkin Görüşler, yürütülen fiziksel etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilerin yalnız olmadıklarını anlamalarına, farklı deneyimler yaşamalarına ve mutlu olmalarına katkı sağladığı öğretmen adayları tarafından belirtilmiştir. Yalnız olmamaları kategorisinde, yedi öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin bu etkinliklerle yalnız olmadıklarını fark ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 4: “Kendilerini yalnız hissetmediklerini düşünüyorum, kendilerini daha iyi hissetmişlerdir. Sonuçta buradaki tüm çocuklar özeldi” diyerek görüşünü belirtmiştir. Farklı deneyimler kategorisinde, altısı özel gereksinimli öğrencilerin farklı deneyimler yaşamalarına olanak sağlandığını vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 2: “Çünkü onlarda farklı bir ortamdan, farklı bir yerden çıkıp farklı bir yere giriyorlar. Farklı deneyim ve duygular hissediyorlar.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Mutluluk kategorisinde, dört öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin etkinliklere katıldıkları için mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 1: “Ben öğrencime “haftaya yine gel” diyordum. O da çok istekliydı “geleceğim” vb. şeyler söylüyordu. Mutlu oluyorlardı, hep gülerken gidip geliyordu.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

Öğretmen Adaylarının Gelişim Alanları

Öğretmen adaylarının Gelişim Alanları ana teması içinde iki alt tema ve alt temalara ilişkin altı kategori yer almaktadır. Tablo 3’te tema, alt temalar ve kategorilere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Gelişim Alanları Teması

Tema	Alt Tema	Kategori	Frekans
Öğretmen Adaylarının Gelişim Alanları	Mesleki Yeterlilik	Deneyim	7
		Farklı teknikler	6
		Empati	4
	Psikolojik Durum	Farkındalık	7
		Manevi rahatlama	8
		Ön yargı	4

Mesleki yeterliliğe ilişkin görüşlerde, beden eğitimi öğretmen adayları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde özel gereksinimli öğrencilerle yürütülen sportif etkinliklerin öğretmen adaylarının deneyim kazanmalarına, farklı öğretim teknikleri öğrenmelerine ve empati kurmalarına katkı sağladığı belirtilmiştir. Deneyim kategorisinde, yedisi kendilerinin özel gereksinimli bireylerle çalışma deneyimi kazandıklarını vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 7: “Özel bireylerle mesleğimizde karşılaşma ihtimalimiz var. En azından bir ön deneyim yaşadık. Onlara nasıl davranacağımızı nasıl eğitim verebileceğimizi gördük.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Farklı teknikler, altı öğretmen adayı özel gereksinimli bireylerle çalışabilmek için yeni yöntem ve teknikler öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 10: “Burada onlar hakkında bilgilere sahip oldum, mesela çok sesten rahatsız olabilirler gibi ön bilgilerimiz oldu. bir beceriyi öğretirken normal olmayan öğrencilere de öğretmek gerekiyor, bir sıçramanın bile günümüzde eğitimini vermek gerekiyormuş ve bunu model olarak yapmalıymışız.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Empati kategorisinde, dört öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerle empati kurduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 8: “Kendimi onların yerine koyuyorum, Türkiye’de dışlandıklarını düşünüyorlar çünkü kimse onlarla çalışmamış. Onlara bu şekilde eğittiğimiz zaman onlara katkı sağlayabilirim.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Psikolojik duruma ilişkin görüşler kategorisinde, sportif etkinliklerin beden eğitimi öğretmen adaylarının manevi olarak rahatlama hissi yaşamalarını, özel gereksinimli bireylere yönelik farkındalık kazanmalarını ve ön yargılarını yıkmalarını sağladığı belirtilmiştir. Manevi rahatlama kategorisinde, sekiz öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerle yaptıkları etkinliklerin onları manevi olarak rahatlattığını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 3: “Onlara yardımcı olduğumun farkına vardığımda öğretmenlik mesleğinin asıl amacını anlamış oldum. İçime böyle bir manevi rahatlama duygusu geliyordu.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Farkındalık kategorisinde, yedisi özel gereksinimli bireylere ilişkin farkındalık kazandıklarını vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 8: “Sonra aslında her birinin ayrı ayrı yetenekleri olduğunu fark ettim. Bu sayede onlara normal bir birey gibi yaklaşmaya başladım.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Ön yargı kategorisi, dört öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilere yönelik oluşturulmuş ön yargılarını yıktıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 6: “Sürece başlamadan önyargım vardı aslında, zorlanırım diye düşünüyordum bizlerde özellikle ülkemizde özel gereksinimli bireyler anlamaz onlara farklı bir şekilde yaklaşmamız gerekiyor gibi düşünülüyor. Ama burada bizden dahi daha hızlı algılayabilen öğrenciler olabildiklerini gördüm.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

Gelişime Açık Alanlar

Gelişime Açık Alanlar ana teması üç alt temadan oluşmaktadır. Tablo 4’te tema ve alt temalara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4. Gelişime Açık Alanlar Teması

Tema	Alt Tema	Frekans
Gelişime Açık Alanlar	Daha fazla zaman	7
	Çeşitli etkinlik	7
	Bireysel çalışma	3

Daha fazla zaman, gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde yedi öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerle yürütülecek etkinliklere mümkün olduğunca fazla zaman ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 2: “Bu tür etkinliklerin daha çok arttırılması gerektiğini düşünüyorum. Çocuklar çok eğleniyorlardı ve eğlenirken de öğreniyorlardı. Sayı saymayı, renkleri, şarkıları öğrenen çocuklar oldu.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Çeşitli etkinlik kategorisinde, yedi öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerin daha çeşitli sportif etkinliklere ihtiyaçlarının olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcılardan ÖA 3: “Öncelikle özel gereksinimli bireylerin eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü programlarda spor faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri her türlü fiziksel faaliyeti barındırması gerekiyor. Bu etkinliklerin çeşitliliğinin artırılması öğrenciler için çok daha yararlı olacağını düşünüyorum.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Bireysel çalışma kategorisinde, üç öğretmen adayı özel gereksinimli öğrencilerle yürütülecek sportif etkinliklerin bireysel olarak çalışılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ÖA 9: “Biraz daha özele inebilirdik. Daha birebir çalışabilirdik. Çünkü grup halinde çalışınca dikkatlerini toplamakta zorlanıyorlardı.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Özel gereksinimli bireylerle yapılan bu çalışmada, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının, özel gereksinimli öğrencilerin sportif etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular tartışılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda 3 ana tema, ana temalara ilişkin 9 alt tema ve alt temalara ilişkin 22 kategori elde edilmiştir. Özel Gereksinimli Öğrenci ana teması içinde 6 alt tema ve alt temalara ilişkin 13 kategori oluşturulmuştur. Bu alt temalar en çoktan en aza sıralandığında; motor gelişim, sosyalleşme, bilişsel gelişim, iletişim becerileri, özgüven ve ruh sağlığı kategorilerinden oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen kategoriler incelendiğinde motor gelişimle ilgili en çok yeni hareketlerin öğreniminin gerçekleştiğinin, ardından dikkat ve kas becerilerinin gelişimi vurgulanmıştır. Motor becerilerin gelişiminde tüm bireylerde olduğu gibi özel gereksinimli bireyler de sportif faaliyetlerin katkısı son derece önemlidir. Sarol vd. (2020), otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin ebeveynleri, fiziksel aktivite programları ile yürüyüş, postür ve denge gibi çocuklarının motor gelişimlerine katkısı olduğunu ifade etmişlerdir. İlhan (2008) ise zihin yetersizliği olan çocuklar üzerinde beden eğitimi ve sporun gelişimleri açısından önemini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda sportif faaliyetlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerde; kas, koordinasyon, denge, duruş, esneklik gelişimi destekleyerek solunum ve dolaşım sistemini geliştirdiği ve ayrıca spastisiteyi önlemeye karşı büyük fayda sağladığını ortaya koymuştur. Bu kapsamda özel gereksinimli bireylerin motor gelişimi açısından fiziksel aktivitelerin önemli olduğu söylenebilir.

Sportif faaliyetler gerçekleştirilirken özel gereksinimli öğrenciler hem akranlarıyla hem de öğretmenleriyle sosyal ilişkiler ve iletişim kurmaktadırlar. Sosyalleşme alt temasında ise en çok öğretmenlerle, ardından akranlarıyla ve küçük gruplarla sosyalleşme imkânı buldukları gözlemlenmiştir. Bu bulgular ışığında uygulanan programın özel gereksinimli öğrencilerin sosyal gelişimlerinin olumlu yönde etkilediği görülmektedir. İlhan (2008)'ın yapmış olduğu çalışmada ise; hafif düzeyde zihin yetersizliği olan öğrencilerin sosyalleşmeleri ve iletişim becerilerindeki değişim beden eğitimi ve sporun etkin bir unsur olduğu ortaya koymuştur. Bu bulgular doğrultusunda sportif etkinliklerin özel gereksinimli bireylerin sosyalleşmeleri için olumlu yönde etkileri olduğu söylenebilir.

Sportif faaliyetler belirli bir yol haritası takip edilerek uygulanması gereken etkinliklerdir. Dolayısıyla bu süreç bireylerin bilişsel becerilerinin aktif olarak kullanılmasını gerektirmektedir. Bilişsel gelişim alt temasında ise en çok eşleşme becerisinin (aynı özellikte olan nesnelere gruplayabilme) geliştiğine vurgu yapılırken devamında komut alma, sayı sayma, dans etme ve şarkı söyleme becerilerinin gelişimi gelmektedir. İlhan (2009)'un yapmış olduğu çalışmada ise; zihin

yetersizliği olan çocuğa sahip anne-babaların çocuklarının özel eğitim süreci boyunca katıldıkları sportif faaliyetlerin onların bilişsel gelişimine katkı sağladığını, çocukların tüm gelişim alanlarında sportif faaliyetlerin etkisi olduğunu ve doktorların özellikle çocukları için sportif faaliyetlerden yararlanmalarını tavsiye ettiklerini belirtmiştir. Bu bulgular doğrultusunda özel gereksinimli çocukların bilişsel gelişimi için sportif etkinliklerin olumlu yönde etkileri olabileceği söylenebilir. İletişim becerileri alt temasında ise çekingenlik özelliklerinin en çok azaldığına vurgu yapıp, ardından iletişim başlatmaya başladıklarını ve kendilerini ifade etme becerilerinin geliştiği vurgulanmıştır.

Özel gereksinimli öğrencilerin olumlu benlik kavramı oluşturma ve öz güven duygusu gibi ruhsal süreçlerde sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda özel gereksinimli öğrencilerin sportif faaliyetler sayesinde öz güven duygularının geliştiği ve ruhsal açıdan daha sağlıklı olduklarının gözlemlendiği belirtilmiştir. Özgüven alt temasında bireysel aktivitelerde (rehber olmadan tek başına etkinliği gerçekleştirmek) en fazla gelişmenin olduğu vurgulanırken, başarı hissi ve rekabet gibi özgüvenlerinin arttığını gösteren ifadelerde yer almaktadır. Alanyazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar yer almaktadır. İlhan, Esentürk ve Yarımkaaya (2019)'un beden eğitimi ve sporun farkındalığı üzerine yapmış oldukları çalışmanın sonucunda Beden eğitimi ve spor etkinlikleri, zihin yetersizliği olan öğrencilerde olumlu benlik kavramını, gruba ait olma duygusunu, zihinsel beceriler, psikolojik ve fiziksel gelişimi destekleyerek, olumsuz özelliklerin üstesinden gelebildiğini ve rehabilitasyon aracı olarak düşünülebileceğini vurgulamışlardır. Bu bulgular doğrultusunda özel gereksinimli çocukların özgüven ve olumlu benlik algısı geliştirebilmeleri için sportif etkinlikleri olumlu yönde etkili olduğu söylenebilir.

Ruh sağlığı kategorisinde ise yalnız olmadıklarının (etkinlikte kendi özelliklerinden birden çok akranın da olması) onlara kendilerini iyi hissettirdiği belirtilirken ardından farklı deneyimlerde bulunmaları ve mutlu olmaları da bu kategoriye eklenmiştir. Kozak, İlhan ve Yarayan (2019)'ın zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilerde spor ve ruhsal uyum ilişkisini incelediklerinde, spor yapan öğrencilerin nevroitik, ruhsal uyumsuzluk ve davranış problemlerinde, spor yapmayan öğrencilere göre daha iyi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kardeş, Kardeş ve Sadık (2017)'in zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla yapmış oldukları çalışmada ailelerin %93,9'u, çocuklarının sportif faaliyetlere katılırsa daha başarılı olacakları inancını savunduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda özel gereksinimli bireylerin ruhsal sağlığı açısından sportif etkinliklerin olumlu yönde etkileri olacağı düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının kendileriyle alakalı sorulara verilen cevaplardan oluşturulan kategorilerde ise 2 alt tema ve kategoriler oluşturulmuştur. Alt temalardan ilki mesleki yeterlilik temasıdır. Mesleki yeterliliklerinde en çok deneyimlerine olan katkısına vurgu yapılırken, ardından farklı teknikleri öğrendikleri ve empati yeteneklerinin geliştiğine vurgu yapmışlardır. Diğer temamız olan psikolojik durum temasında ise öğretmen adayları en çok manevi rahatlama duygusunu yaşadıklarını ve ardından ön yargılarının kırıldığını ifade etmişlerdir. Dursun, Güler ve Bozkurt (2019)'un yapmış oldukları çalışmada öğretmen adaylarının, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin sportif faaliyetlerine yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırmacılar öğretmen adaylarının zihin yetersizliği olan öğrencilerle çalışma konusunda reddedici olmadıklarını ancak istekli olma düzeylerinin de istenilen düzeyde olmadığını belirtmişlerdir. İncelenen çalışmanın bulgularının farklı olmasının kaynağının öğretmen adaylarına özel gereksinimli bireylerle çalışma deneyiminin sağlanmamış olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Mousouli ve arkadaşları (2009), 140 Beden eğitimi öğretmen adayının özel gereksinimli öğrencilere ilişkin bilgi ve tutumlarını inceledikleri çalışmalarında özel gereksinimli bireylerle çalışma deneyimleri olan öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere ilişkin bilgi sahibi olduklarını ve deneyimi olmayanlara göre daha olumlu tutumlar oluşturduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmacılar beden eğitimi öğretmenliği eğitimi alan öğretmen adaylarına özel gereksinimli

bireylere yönelik derslerin verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Çalışmanın bir diğer bulgusu olan öğretmen adaylarının manevi rahatlama duygusu kazanmış olmalarıdır. Hem öğrencilerin kendileri için yapmış oldukları etkinliklerin hem de öğretmen adaylarının kendilerini geliştirmek ve topluma faydalı bireyler olmaları adına yapmış oldukları etkinliklerin onları manevi olarak rahatlama olduğuna doğal ve beklenen bir sonuçtur. Krebs (2005) hem özel gereksinimli öğrencilerle çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin hem de özel gereksinimli öğrencilerin yürütülen sportif faaliyet sonucunda daha mutlu olduklarını ve psikolojik olarak rahatlama yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarına yönelik bulgular ve farklı araştırma sonuçları değerlendirildiğinde ise, mesleki yeterlilik konusunda nötr çalışmalar var olmasının grubun farklı olmasında veya daha önceki deneyimlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer bulgular ile birlikte, psikolojik durumlarına ve mesleki yeterliliklerine özel gereksinimli bireylerle yapmış oldukları etkinliklerin olumlu yönde etkileri olduğu söylenebilir.

Son olarak öğretmen adaylarından süreçle ilgili önerilerini (gelişime açık alanları) belirtmelerini istenildiğinde 3 alt tema oluşmuştur. Alt temalardan süreç için daha fazla zaman olması gerektiğine en çok vurgu yapılırken, ardından etkinliklerin çeşitliliğinin ve bireysel çalışmaların artırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler bir sonraki çalışmada hem bize hem de bu tür bir faaliyet yapmak isteyenlere rehberlik etmesi amacıyla son derece önemlidir. Alan yazında özel gereksinimli bireyler için bireyselleştirilmiş programların oluşturulması ve gerektiğinde bireysel olarak çalışmaların yürütülmesi gerekliliği pek çok çalışmada yer almaktadır (Pierangelo ve Giuliani, 2008; Smith, 2009). Özel gereksinimli olmanın yapısı gereği tüm öğrenciler yaşları aynı olsa dahi pek çok alanda akranlarından farklılıklar göstermektedirler. Bunların başında öğrenme şekilleri ve hızları gelmektedir. Çalışmadan elde edilen etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve bireyselleştirilmesi bunu desteklemektedir. Sportif faaliyetlerde de bu öğrencilerin bireysel olarak desteklenmesi gelişimleri için önemli bir faktördür. Öğrencilerin bireysel olarak desteklenmelerinin yanı sıra ortaya çıkan gelişimin izlenebilmesi için yeterli süre çalışması gerekmektedir. Bu grupta yer alan öğrencilerin akranlarından belirli düzeyde geride oldukları göz önünde bulundurulduğunda akranları kadar hızlı öğrenememeleri beklenen bir sonuçtur. Yarımkaya, Esenyurt ve İlhan (2020), özel gereksinimli bireylerin sportif faaliyetlerden faydalanmalarının niteliğini etkinliklerin ve sürenin gereksinim durumuna göre farklılaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu da özel gereksinimli bireylerle beden eğitimi ve spor alanında uzman kişilerin çalışması gerektiğidir. Özel eğitim alanı pek çok yetersizlik türünü ve birden fazla fiziksel, bilişsel, duygusal ve psikolojik alanı kapsadığı için multidisipliner bir alandır. Bundan dolayı özel gereksinimli bireylerle çalışan uzmanların iş birliği içerisinde olmaları önerilmektedir (Manor-Binyamini, 2014).

Araştırma sonucunda 3 ana tema, ana temalara ilişkin 9 alt tema ve alt temalara ilişkin 22 kategori elde edilmiştir. Özel Gereksinimli Öğrenci ana teması içinde 6 alt tema ve alt temalara ilişkin 13 kategori oluşturulmuştur. Bu alt temalar en çoktan en aza sıralandığında; motor gelişim, sosyalleşme, bilişsel gelişim, iletişim becerileri, özgüven ve ruh sağlığı kategorilerinden oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen kategoriler incelendiğinde motor gelişimle ilgili en çok yeni hareketlerin öğreniminin gerçekleştiğinin, ardından dikkat ve kas becerilerinin gelişimi vurgulanmıştır. Motor becerilerin gelişiminde tüm bireylerde olduğu gibi özel gereksinimli bireyler de sportif faaliyetlerin katkısı son derece önemlidir. Sarol v.d. (2020), otizim spectrum bozukluğu olan bireylerin ebeveynleri, fiziksel aktivite programları ile yürüyüş, postür ve denge gibi çocuklarının motor gelişimlerine katkısı olduğunu ifade etmişlerdir. İlhan (2008) ise zihin yetersizliği olan çocuklar üzerinde beden eğitimi ve sporun gelişimleri açısından önemini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda sportif faaliyetlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerde; kas, koordinasyon, denge, duruş, esneklik gelişimi destekleyerek solunum ve dolaşım sistemini geliştirdiği ve ayrıca spastisiteyi önlemeye karşı büyük fayda sağladığını ortaya koymuştur. Bu kapsamda özel gereksinimli bireylerin motor gelişimi açısından fiziksel aktivitelerin önemli olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, özel gereksinimli öğrenciler açısından; motor, sosyal, bilişsel, iletişim, özgüven ve ruhsal sağlık gelişimi, gönüllü beden eğitimi öğretmeni adayları açısından; mesleki yeterlilik ve psikolojik etkileri açısından pozitif yönde gelişimlerin olduğu söylenebilir. Öğretmen adayı öğrenciler etkinliğin hem kendi gelişimleri hem de özel öğrencilerin gelişimleri açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır. Özel öğrencilerin ve öğretmen adaylarının mesleğe başlamadan yapılan etkinlikler sayesinde çok daha kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda özel öğrencilerin eğitim programlarında neredeyse tüm alanlarda onları destekleyen Beden eğitimi ve Spor dersinin son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırma sonucunda saptanan eksikliklere yönelik önerilerde, beden eğitimi öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında özel gereksinimli bireylerle beraber faaliyet yürütebilmesi için gerekli olan deneyimin mezun olmadan önce öğretmen adaylarına kazandırılması önem arz etmektedir. Özel öğrencilerle çalışacak öğretmen adaylarının kendilerini geliştirmeleri için özel gereksinimli bireylere yönelik hizmet öncesi eğitim almaları son derece önemlidir. Özel gereksinimli bireylerle yürütülen sportif faaliyetleri alan uzmanları olan Spor Bilimleri Fakültelerinden mezun olan öğretmenler tarafından gerçekleştirilmelidir. Özel gereksinimli bireylerle çalışabilmek için detaylı planlamayı ve zamanı etkin kullanmayı içeren ayrıca pek çok alanda kullanılan bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması için beden eğitimi öğretmenlerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Araştırmanın benzer örneklem gruplarıyla nicel yöntemle daha fazla katılımcıya ulaşarak yapılabilir. Son olarak bu ve benzeri projelerin olumlu çıktıları olmasından dolayı artırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Bailey, R. (2007). Youth sport and social inclusion. *In Positive youth development through sport* (pp. 99-110). Routledge.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 18. Baskı Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Los Angeles, CA: SAGE Publications.
- Demirci, H. (2009). *Esneklik çalışmalarının eğitilebilir zihinsel engelli çocukların hareketlilik gelişimleri üzerine olan etkisi* (Tez no: 747475) [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Diken, H., & Sucuoğlu, B. (1999). Sınıfında zihin engelli çocuk bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(03). https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000042
- Dursun, M., Güler, B., & Bozkurt, T. M. (2019). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 202-209.
- Gür, A. (2001). *Özürülülerin sosyal yaşama uyum süreçlerinde sportif etkinliklerin rolü*. T.C. Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Houser, J. (2015). *Nursing research: Reading, using, and creating evidence. (3rd ed.)*. Burlington: Jones ve Bartlett Learning.
- İlhan, E. L., & Esentürk, O. K. (2014). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- İlhan, E. L., Esentürk, O. K., & Yarımkaya, E. (2016). Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği (ZEBSEYTÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *International Journal Of Human Sciences*, 13(1), 1141-1160. <http://dx.doi.org/10.14687/ijhs.v13i1.3656>
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İlhan, L. (2008). Zihinsel engelli çocuklar için beden eğitimi ve sporun genel gelişim süreçleri açısından önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(350), 17-24.

- İlhan, L. (2009). Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların çocuklarının özel eğitimleri sürecinde beden eğitimi ve spor etkinliklerine yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 38-48.
- Kardaş, N. T., Kardaş, S. B., & Sadık, R. (2017). Zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 34-43.
- Kımalı, G. (2003). Zihin engellilerde beden - resim - müzik eğitimi. *Farklı gelişen çocuklar*. Epsilon Yayınları.
- Konar, N., & Yıldırım, İ. (2012). Engelliler için beden eğitimi ve spor öğretmenliği: gereksinim ve bir program modeli. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14 (2), 208-216.
- Kozak, M., İlhan E.L., & Yarayan Y.E. (2019). Zihinsel yetersizlik, spor ve ruhsal uyum ilişkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 13(1), 51-65.
- Krebs, P. (2005). *Adapted Physical Education and Sport*. Fourth Edition. State University.
- Manor- Binyamini, I. (2014). Positive aspects of the coping of mothers of adolescent children with development disability in the Bedouin community in Israel. *Research in developmental disabilities*, 35(6), 1272-1280. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.03.018>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Turan, S.). Nobel Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). *İlkokullarda Spor Dalı Eğitimi Protokolü*. <https://www.meb.gov.tr/meb-ile-genclik-ve-spor-bakanligi-arasinda-ilkokullarda-spor-dali-egitimi-protokolu-imzalandi/27771/tr>
- Mousouli, M., Kokaridas, D., Angelopoulou-Sakadami, N., & Aristotelous, M. (2009). Knowledge and attitudes towards children with special needs by physical education students. *International Journal of Special Education*, 24(3), 85-89.
- Neihart, M., Reis, S., Robinson, N., & Moon, S. (2002). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* Waco, TX: Prufrock Press.
- Orhan, R. (2019). Çocuk gelişiminde fiziksel aktivite ve sporun önemi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 157-176.
- Orhan, R., & Ayan, S.(2018). Psiko-motor ve gelişim kuramları açısından spor pedagojisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 523-540.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage publications.
- Pierangelo, R., & Giuliani, G. (2008). *Teaching students with autism spectrum disorders: A step-by-step guide for educators*. Corwin Press.
- Reindal, M. S. (2010). What is the purpose? Reflections on inclusion and special education from a capability perspective, *European Journal of Special Needs Education*, 25(1),1-12. <https://doi.org/10.1080/08856250903450806>
- Rimm, S. (2002). Peer pressures and social acceptance of gifted students. In M. Neihart, S. M. Reis, N. M. Robinson, & S. M. Moon (Eds.), *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (pp. 13–18). Prufrock Press Inc.
- Sarol, H., Aydın, İ., Gümüşboğa, İ., Güngörmüş, H., & Alıcı, Y. (2020). Otizmli çocuğa sahip ebeveyn perspektifi ile serbest zaman ve fiziksel aktivite. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(1), 144-155. <https://doi.org/10.33689/spormetre.589006>
- Smith, E. B. (2009). Approaches to multicultural education in preservice teacher education: Philosophical frameworks and models for teaching. *Multicultural Education*, 16(3), 45-50.
- Şahin, F. (2022). *Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveyn ile özel gereksinimli çocuğa sahip olmayan ebeveynlerin psikolojik sağlamlık ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez no: 747475) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). 2011 Nüfus ve Konut Araştırması https://www.aile.gov.tr/media/88684/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2021.pdf
- Yarımkaya, E., Esentürk, O. K., & İlhan, L. (2020). The Effects of family-mediated physical activities on communication skills of a student with autism spectrum disorders: a pilot study. *International Journal of Disabilities Sports and Health Sciences*, 3(1), 52-65. <https://doi.org/10.33438/ijdshts.733754>